

บัณฑิตวิทยาลัย กองบริการการศึกษา สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ร่วมกับ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยสยาม

การกีฬาแห่งประเทศไทย สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และ WARRIX Sports

มอบเกียรติบัตรฉบับนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่า

นางกมลวรรณ อยู่วัฒนะ

ได้เข้าร่วมงานนำเสนอผลงานวิจัย

การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาตินานาชาติ ครั้งที่ ๗

“ยกระดับงานวิจัย เพื่อก้าวสู่มหาวิทยาลัยระดับโลก”

ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ระหว่างวันที่ ๒๕-๒๖ มีนาคม ๒๕๕๙

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกเดช เกิดวิชัย
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเดช รุ่งศรีสวัสดิ์
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวิทย์ ทับทิมรักษ์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

เงื่อนไขแห่งการสมรสเปรียบเทียบไทย-ลาว

The Comparison between Thai-Lao Marriage Conditions.

อาจารย์กมลวรรณ อยู่วัฒน์, อาจารย์ภัทรวิทย์ อยู่วัฒน์

Lect. Kamonwan Yoowattana, Lect. Pattaravis Yoowattana

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

E-mail; kamonwan.na@ssru.ac.th, nook_toto@hotmail.com

บทคัดย่อไทย

การสมรสเป็นความผูกพันที่เกิดจากความยินยอมของชายหญิงในการสร้างครอบครัวตามกฎหมาย ภายใต้เงื่อนไขแห่งการสมรส ตามกฎหมายไทย การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้ ดังนั้น ผู้เยาว์จึงสามารถทำการสมรสได้ การสมรสระหว่างญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป ญาติสืบสายโลหิตโดยตรงลงมา พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันจะเป็นโมฆะ โดยพิจารณาความเป็นญาติตามความเป็นจริง แต่กฎหมายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชายหญิงจะสมรสกันได้ต้องมีอายุสิบแปดปีขึ้นไป ซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว เว้นแต่ในกรณีพิเศษและจำเป็นชายหญิงอาจทำการสมรสกันได้แต่ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปีบริบูรณ์ หากมีการสมรสฝ่าฝืนเงื่อนไข การสมรสจะมีผลเป็นโมฆะ ทั้งห้ามการสมรสระหว่างเครือญาติที่มีลักษณะกว้างกว่ากฎหมายไทย เนื่องจากห้ามการสมรสระหว่างญาติสืบสายโลหิตโดยตรง ญาติสืบสายโลหิตโดยอ้อมและญาติโดยผลของกฎหมาย การลักลอบสร้างครอบครัวถือเป็นความผิดมิโทษทางอาญา

บทคัดย่ออังกฤษ

Marriage is a bond that derives from the acceptance of both man and woman to create family legally under Marriage Law of Thailand. The legal marriage registration can be achieved when a couple aged seventeen years old. However, with a reasonable cause, the court may permit the minors to fill the marriage registration before such age. Moreover, the parties must not be direct blood relatives nor be sister or brother through either parent by considering on the fact, or else, it will be a void marriage.

Nevertheless, law of the Lao People's Democratic Republic allows a couple to register marriage at the age of eighteen years or more as they become sui juris; unless, it is in a special circumstances or it is the necessity to register for the marriage, but a couple should have their ages for no less than fifteen years old. The marriage is void if either party breaches the conditions of marriage. For the marriage between relatives, it is prohibited to marry between cousins with both direct and indirect blood relatives, and the result of smuggling family law is a criminal offense in Laos.

คำสำคัญ : การสมรส, สามีภรรยา, กฎหมาย

บทนำ

วิถีทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันส่วนหนึ่งเป็นไปตามวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของแต่ละชนชาติ ความสัมพันธ์ในทางครอบครัวเป็นความสัมพันธ์ที่มีจุดเริ่มต้นโยงใยมาจากความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันของสามีภรรยาในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างมีรูปแบบและวิธีการของการตั้งความสัมพันธ์ทั้งแบบที่เหมือนกันและต่างกัน การสมรสเป็นรูปแบบการสร้างครอบครัวที่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ แม้บางประเทศจะกำหนดให้ความสมบูรณ์แห่งการสมรสจะต้องปฏิบัติตามประเพณีแห่งศาสนาก็ตาม การสมรสที่ชอบด้วยกฎหมายจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา เกิดสิทธิและหน้าที่ระหว่างกันในฐานะคู่สมรส

สำหรับประเทศไทยกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในทางครอบครัวระหว่างสามีภรรยา จะบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว ในอดีตก่อนปีพุทธศักราช 2478 ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาตามกฎหมายไทยจะเป็นไปตามกฎหมายลักษณะหัวเมียที่กำหนดเงื่อนไขแห่งการสมรสไว้แตกต่างจากกฎหมายครอบครัวฉบับปัจจุบัน เช่น เรื่องความสมบูรณ์แห่งการสมรสที่ไม่ได้กำหนดเงื่อนไขให้ต้องมีการจดทะเบียนสมรส ทั้งชายสามารถมีภรรยาได้หลายคน เมื่อมีแก้ไขกฎหมายครอบครัวและบังคับใช้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงได้มีการกำหนดเงื่อนไขแห่งการสมรสไว้หลายประการด้วยกัน เช่น เรื่องอายุของคู่สมรส ความสามารถของคู่สัญญาสมรส ความยินยอมในการสมรสและเงื่อนไขแห่งการสมรส ขณะที่การสมรสที่ขัดต่อเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้อาจตกเป็นโมฆะ หากคู่สมรสเป็นบุคคลวิกลจริตหรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ มาตรา 1449 การสมรสเกิดขึ้นระหว่างญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมา มาตรา 1450 การสมรสในขณะที่มีคู่สมรสอยู่แล้ว (สมรสซ้อน) มาตรา 1452 การสมรสโดยไม่ยินยอม มาตรา 1458 รวมทั้งอาจตกเป็นโมฆะ หากคู่สมรสทำการสมรสฝ่าฝืนเกณฑ์อายุในการสมรส มาตรา 1448 โดยสำคัญผิดตัวคู่สมรส มาตรา 1505 โดยถูก

กลั่นกรองจนถึงขนาด มาตรา 1506 โดยถูกข่มขู่จนถึงขนาด มาตรา 1507 โดยไม่ได้รับความยินยอมของบิดา มารดา ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครอง มาตรา 1509 แล้วแต่กรณี ขณะเดียวกันก็มีการกำหนด ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาทั้งทางส่วนตัวและในทางทรัพย์สิน รวมถึงเหตุสิ้นสุดแห่งการสมรส มาตรา 1501 ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองและรับรองสิทธิและหน้าที่ของสามีภริยา

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับการสมรสตามกฎหมายไทยจะเห็นได้มีการบัญญัติไว้ในหลาย มาตราด้วยกัน โดยมีการแบ่งแยกหมวดหมู่ออกจากกันอย่างชัดเจน ในขณะที่ประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศเพื่อนบ้านที่มีวัฒนธรรมและประเพณีคล้ายคลึงกับประเทศไทยและ เป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) หรือประชาคมอาเซียน กลับมีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา ตามกฎหมายครอบครัวทั้งสิ้นเพียง 56 มาตรา โดยบัญญัติไว้ในภาคที่ 2 หมวดที่ 2 การแต่งงาน ตั้งแต่มาตรา 9 ถึงมาตรา 10 หมวดที่ 3 ระเบียบการแต่งงาน ตั้งแต่มาตรา 11 ถึงมาตรา 12 หมวดที่ 4 ความสัมพันธ์ ระหว่างคู่หรือเมีย ตั้งแต่มาตรา 13 ถึงมาตรา 15 ภาคที่ 3 การสิ้นสุดการเป็นคู่หรือเมีย ตั้งแต่มาตรา 16 ถึง มาตรา 25 ภาคที่ 4 ทรัพย์สินของคู่หรือเมีย ตั้งแต่มาตรา 26 ถึงมาตรา 28 แม้กฎหมายครอบครัวของประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะมีจำนวนมาตราต่างกันอย่างเห็นได้ชัด แต่ด้วย เหตุที่ทั้งสองประเทศต่างมีพื้นฐานวัฒนธรรม วิถีชีวิตและการนับถือพุทธศาสนาในทำนองเดียวกัน กฎหมายครอบครัวของทั้งสองประเทศจึงมีความคล้ายคลึงกันอยู่ในหลายส่วน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยเห็นว่า การสมรสซึ่งเป็นการก่อสถานะในทางครอบครัวเป็น ประเด็นน่าสนใจ และหากมีการรวมตัวเป็นประชาคมเดียวกันตามกรอบเวลาที่กำหนดไว้ จะมีการ เคลื่อนย้ายทั้งสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานและกำลังคนอย่างเสรี ซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างครอบครัวด้วย การสมรสระหว่างคนไทยและคนลาวเพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงควรทำการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับเงื่อนไขแห่งการ สมรสตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับสมรสตามกฎหมายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องในการบังคับใช้กฎหมาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาเกี่ยวกับเงื่อนไขแห่งการสมรสตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องเงื่อนไขแห่งการสมรสเปรียบเทียบไทย-ลาว เป็นการวิจัยเพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมมาปรับใช้ ด้วยการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งดำเนินการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อประโยชน์ต่อวงการศึกษากฎหมายและเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนากฎหมายครอบครัวเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่นจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในภูมิภาคอาเซียนต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสมรส

1.1 ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract)

สำนักกฎหมายธรรมชาติ มองว่ากฎหมายมีรากฐานมาจากเหตุผลตามธรรมชาติของมวลมนุษยชาติ ครอบครัว สามีภริยาและบุตร เป็นอะตอมหรือหน่วยชีวิตที่ไม่เกี่ยวข้องกันแต่เพราะอยู่ใกล้กันจึงรวมเป็นครอบครัว ด้วยเหตุนี้ ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract) จึงเกิดขึ้น โดยมองว่าการอยู่ร่วมกันโดยจิตอิสระและมีการยอมตนเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นเป็นการผูกพันและทำสัญญาประชาคมขึ้น ดังนั้น การที่บุคคลตกลงยินยอมอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยา เป็นการผูกพันตนในฐานะสามีภริยาตามทฤษฎีสัญญาประชาคมต่อกัน เพื่อให้สังคมอยู่กันอย่างปกติสุขซึ่งเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติ (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2553)

1.2 ทฤษฎีสัญญาสวามิภักดิ์ (Pactum Subjection)

อำนาจอธิปไตยของรัฐเกิดขึ้นจากการที่ราษฎรได้เข้ามาทำสัญญาจัดตั้งขึ้น ดังนั้น ประชาชนจึงมีหน้าที่เชื่อฟังกฎหมายของรัฐ ซึ่งเป็นที่มาของทฤษฎีสัญญาสวามิภักดิ์ (Pactum Subjection) แต่กฎหมายที่ออกมาใช้บังคับกับราษฎรจะต้องเป็นกฎหมายที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายธรรมชาติ (ปรีดี

เกษมทรัพย์, 2553) ดังนั้น การมอบอำนาจให้แก่อำนาจปัดในฐานะที่เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดตามหลักสัญญา
สวามิภักดิ์ในการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสมรส ประชาชนในฐานะที่เป็นผู้ยอมตนจะต้องปฏิบัติ
หน้าที่ตามที่ตนได้ให้คำสัญญาเอาไว้ ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ทั้งในเรื่องของเงื่อนไขแห่งการสมรส
รวมทั้งสิทธิและหน้าที่เนื่องจากการสมรสที่ออกมาจากกฎเกณฑ์ธรรมชาติ

2. เงื่อนไขการสมรสตามกฎหมายไทย

เงื่อนไขแห่งการสมรส (Conditions of Marriage) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
กำหนดให้ชายหญิงที่จะทำการสมรสจะต้องมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจ
อนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้ มาตรา 1448 หากมีการสมรสฝ่าฝืนเงื่อนไข เนื่องจากอายุยังไม่ถึงสิบ
เจ็ดปีบริบูรณ์ การสมรสจะตกเป็นโมฆะ มาตรา 1503 บิดามารดาซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียอาจยื่นคำร้อง
ขอให้ศาลเพิกถอนการสมรสนั้นได้ มาตรา 1504 แต่จะต้องดำเนินการก่อนที่ชายหญิงจะมีอายุสิบเจ็ดปี
บริบูรณ์ หรือก่อนหญิงตั้งครรภ์เพราะมิฉะนั้นแล้วจะถือว่า การสมรสที่เป็นโมฆะนั้นสมบูรณ์มาตั้งแต่แรก
ทำการสมรส มาตรา 1504 วรรคสอง โดยชายหญิงที่ทำการสมรสจะต้องไม่เป็นคนวิกลจริตหรือคนไร้
ความสามารถ หากมีการสมรสที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขโดยทำการสมรสกับคนวิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถการ
สมรสจะเป็นโมฆะ มาตรา 1495 ผู้มีส่วนได้เสียสามารถร้องขอให้ศาลพิพากษาว่าการสมรสนั้นเป็นโมฆะได้
ซึ่งจะทำให้การสมรสเสียเปล่ามาแต่เริ่มแรก ทั้งผู้ที่สมรสจะต้องไม่เป็นญาติสืบสายโลหิตต่อกัน
กฎหมายห้ามมิให้บุคคลทำการสมรสด้วยกัน คือ ญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป ได้แก่ บิดามารดา ปู่ยา ตา
ยาย และทวด ญาติสืบสายโลหิตโดยตรงลงมา ได้แก่ บุตร หลาน หลานและสื่อ พี่น้องร่วมบิดามารดา
เดียวกัน ได้แก่ พี่น้องพ่อแม่เดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ได้แก่ พี่น้องบิดาเดียวกันแต่คนละ
มารดาหรือมารดาเดียวกันแต่คนละบิดา หากมีการฝ่าฝืนข้อห้ามการสมรสจะมีผลเป็นโมฆะ มาตรา 1495
ต้องไม่เป็นผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรม กฎหมายกำหนดให้ผู้รับบุตรบุญธรรมทำหน้าที่เป็นบิดา
มารดา ส่วนบุตรบุญธรรมจะอยู่ในฐานะเช่นเดียวกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม หากมี
การสมรสฝ่าฝืนข้อห้ามนี้จะมีผลให้ให้การรับบุตรบุญธรรมเป็นอันยกเลิก มาตรา 1598/32 แต่ไม่มีผลทำให้
การสมรสเป็นโมฆะ

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่จะทำการสมรสจะต้องเป็นผู้ที่ไม่มีคู่สมรสอยู่ก่อนแล้ว ในกรณีที่หญิงหม้าย
หรือหญิงที่สามีตายหรือที่การสมรสสิ้นสุดลงด้วยประการอื่น หากประสงค์จะทำการสมรสใหม่ จะสามารถ
กระทำได้ต่อเมื่อการสมรสเดิมได้สิ้นสุดไปแล้วไม่น้อยกว่าสามร้อยสิบวัน เว้นแต่ในกรณีที่หญิงคลอดบุตร
แล้วในระหว่างเวลานั้นหรือได้ทำการสมรสกับคู่สมรสเดิมหรือมีใบรับรองแพทย์ประกาศนียบัตรหรือ
ปริญญ่าซึ่งเป็นผู้ประกอบการรักษาโรคในสาขาเวชกรรมตามกฎหมายว่ามีได้มีครรภ์หรือมีคำสั่งของศาลให้

สมรสได้ โดยชายหญิงต้องยินยอมเป็นสามีภริยากันและต้องแสดงความยินยอมนั้นให้ปรากฏโดยเปิดเผย ต่อหน้านายทะเบียนและให้นายทะเบียนบันทึกความยินยอมนั้นไว้ในขณะนั้นด้วย แต่ในกรณีผู้เยาว์อายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ประสงค์จะทำการสมรสต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดา บิดาหรือมารดา ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครองแล้วแต่กรณีก่อน การสมรสของผู้เยาว์โดยปราศจากความยินยอมย่อมเป็นโมฆียะ

การสมรสที่จะทำให้ชายหญิงเป็นสามีภริยาจะต้องมีการจดทะเบียน มาตรา 1457 ต่อนายทะเบียน ซึ่งวัตถุประสงค์ที่กำหนดให้ต้องมีการจดทะเบียนสมรสตามแบบแห่งการสมรส (Form of Marriage) ก็เพื่อให้การสมรสนั้นเป็นที่รู้กันทั่วไป โดยให้มีทะเบียนสมรสที่เป็นเอกสารมหาชนอันมีผลทางกฎหมายต่อคู่สมรส ต่อบุคคลภายนอกและต่อรัฐ (ประสพสุข บุญเดช, 2553)ซึ่งแตกต่างจากก่อนวันที่ 1 ตุลาคม พุทธศักราช 2478 ตามกฎหมายลักษณะห้ามมิที่ไม่ได้กำหนดให้การสมรสต้องมีการจดทะเบียนแต่อย่างใด

3. เงื่อนไขการสมรสตามกฎหมายสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กำหนดเงื่อนไขในเรื่องอายุของคู่สมรส (แต่งงาน) มาตรา 9 ระบุว่า ชายหญิงที่มีอายุสิบแปดปีขึ้นไป สามารถแต่งงานกันได้ แต่ในกรณีพิเศษและจำเป็น ชายหญิงที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี อาจสมรสกันได้ แต่บุคคลดังกล่าวต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปีบริบูรณ์ โดยชายหญิงที่ทำการสมรสจะต้องไม่เป็นคนวิกลจริตหรือเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรง เป็นโสค เป็นร้าง หรือเป็นหม้าย โดยต้องมีเอกสารยืนยันอย่างถูกต้อง ทั้งมีข้อห้ามการสมรสระหว่างบุคคลที่เป็นญาติต่อกัน คือ พ่อแม่ ปู่ย่า พ่อเฒ่าแม่เฒ่าขึ้นไปกับลูก หลาน เหลนตงมา ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกับกฎหมายไทย ห้ามพ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง กับลูกเลี้ยง ในข้อนี้เป็นข้อห้ามที่เคร่งครัดมิให้บิดามารดาบุญธรรมทำการสมรสกับบุตรบุญธรรม ระหว่างพ่อน้า แม่น้ากับลูกน้า คือ ห้ามทำการสมรสกับบุตรที่ติดมากับสามีหรือภริยา (ระหว่างพ่อเลี้ยง แม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง ตามความหมายของไทย) ระหว่างลูกเลี้ยงกับลูกจริง ระหว่างพี่น้องเดียวกัน ระหว่างลุง ป้า อา น้ากับหลาน มาตรา 10 หากมีการสมรสฝ่าฝืนเงื่อนไข การสมรสจะมีผลเป็นโมฆะ มาตรา 13 ซึ่งการสมรสต้องเกิดจากความยินยอมมีความรักต่อกันของคู่บ่าวสาว

ความสมบูรณ์การสมรสหรือการแต่งงานตามกฎหมายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะมีการพิจารณาและจดทะเบียนการสมรสแยกออกจากกัน โดยคู่บ่าวสาวที่ประสงค์จะสมรสต้องทำคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรยื่นต่อเจ้าหน้าที่ทะเบียนครอบครัวเพื่อพิจารณา โดยเจ้าหน้าที่ต้องพิจารณาคำร้องให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งเดือนนับจากวันรับคำร้อง และหากการยื่นคำร้องขอเป็นไปตามเงื่อนไข เจ้าหน้าที่จะดำเนินการจดทะเบียนสมรสให้แก่คู่บ่าวสาวต่อหน้าพยานสามคน มาตรา 11 คู่บ่าวสาวถือเป็นสามีภริยา

นับแต่วันจดทะเบียนสมรส มาตรา 12 โดยไม่คำนึงว่าจะมีการแต่งทองตามจารีตประเพณีหรือไม่ แต่หากมีการแต่งทองตามจารีตประเพณี การแต่งทองนี้อาจเกิดขึ้นก่อนหรือภายหลังการจดทะเบียนสมรสก็ได้

อย่างไรก็ดี การแต่งทองระหว่างพลเมืองลาวกับต่างประเทศ คนไม่มีสัญชาติและระหว่างคนต่างประเทศ คนต่างด้าว คนไม่มีสัญชาติด้วยกันอยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้น กฎหมายฉบับนี้ กำหนดให้ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยครอบครัวลาวฉบับนี้ แม้ประเทศผู้ร้องขอแต่งทองจะอนุญาตให้แต่งทองกับผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะหรืออนุญาตให้มีเมียหลายคนก็ตาม มาตรา 47 ดังนั้น ผู้ที่จะสมรสกับชาวลาวจึงจะต้องจดทะเบียนสมรสตามกฎหมายลาว การแต่งงานตามประเพณีอย่างเดียวโดยไม่จดทะเบียนสมรสไม่ถือเป็นการแต่งงานถูกต้องตามกฎหมาย การลักลอบสร้างครอบครัว ถือเป็นการผิดกฎหมาย มีโทษปรับระหว่าง 500-5,000 ดอลลาร์สหรัฐ (ไขประตูลาว ฉบับ 60 ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-ลาว, 2553)

สรุปผลการวิจัย

ตามกฎหมายครอบครัวไทยในอดีต ไม่มีการกำหนดอายุของชายหญิงในการสมรสไว้แต่จะพิจารณาจากการรู้ดีของชายหญิงเป็นสำคัญ อำนาจเหนือบุตรสาวจึงเป็นของบิดามารดา ดังนั้นในกรณีที่บุตรสาวยังไม่ทำการสมรส อำนาจดังกล่าวจะยังอยู่กับบิดามารดา แต่เมื่อได้ทำการสมรสแล้ว อำนาจปกครองเหนือจะโอนไปเป็นของสามีทันที แต่ในกฎหมายยุคพระราชอาณาจักรลาว ว่าด้วยการแต่งทองได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าผู้ที่เขาเป็นพ่อหรือเมียได้ ผู้ชายต้องมีอายุสิบแปดปีแล้วและผู้หญิงต้องมีอายุสิบห้าปีแล้วจึงจะแต่งทองกันได้ แต่ผู้หญิงที่อายุน้อยกว่าสิบแปดปีและผู้ชายอายุน้อยกว่าสิบห้าปีต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรมก่อน ซึ่งตามกฎหมายไทยปัจจุบัน มาตรา 1448 บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มิเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรส ก่อนนั้นได้” ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า การกำหนดนั้นก็มิได้เป็นไปในลักษณะเคร่งครัด เนื่องจากในกรณีผู้เยาว์ทำการสมรสฝ่าฝืนเงื่อนไขเนื่องจากอายุยังไม่ครบสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ แม้การสมรสจะมีผลเป็นโมฆียะ แต่หากศาลมิได้สั่งให้เพิกถอนการสมรสจนชายหญิงมีอายุครบสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ หรือเมื่อหญิงมีครรภ์ก่อนอายุครบสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ ให้ถือว่าสมรสสมบูรณ์มาตั้งแต่เวลาสมรส ขณะที่การสมรสของผู้เยาว์ที่กระทำลงโดยไม่ได้รับความยินยอมของบิดามารดา บิดาหรือมารดา ผู้รับบุตรบุญธรรม ผู้ปกครอง มีผลเป็นโมฆียะ แต่สิทธิขอเพิกถอนการสมรสเป็นอันระงับ เมื่อคู่สมรสนั้นมีอายุครบสิบเจ็ดปีบริบูรณ์หรือเมื่อหญิงมีครรภ์เช่นเดียวกัน ขณะเดียวกันข้อห้ามการสมรสระหว่างญาติสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป ได้แก่ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย และทวด ญาติสายโลหิตโดยตรงลงมา ได้แก่ บุตร หลาน

เหลนและลือ พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ซึ่งเป็นการนำเอาหลักการทางวิทยาศาสตร์ มาสอดแทรกในการบัญญัติกฎหมาย ทั้งนี้เพราะหากเป็นการสมรสของผู้ที่มีสายโลหิตเดียวกัน จะเกิดความไม่ปลอดภัยแก่เด็ก ทั้งการสมรสที่จะทำให้ชายหญิงเป็นสามีภริยาจะต้องมีการจดทะเบียน มาตรา 1457 ต่อนายทะเบียน ซึ่งจะแตกต่างจากกฎหมายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชายหญิงจะสมรสกันได้ต้องมีอายุสิบแปดปีขึ้นไป ซึ่งเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว แต่ในกรณีพิเศษและจำเป็นชายหญิงที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี แต่ไม่ต่ำกว่าสิบห้าปี อาจสมรสกันได้ ซึ่งผลทางกฎหมายเมื่อมีการสมรสฝ่าฝืนเงื่อนไขนี้ การสมรสจะมีผลเป็นโมฆะ ในส่วนข้อห้ามการสมรสระหว่างบุคคลที่เป็นสายเลือดเดียวกันมีลักษณะขยายกว้างกว่ากฎหมายไทย โดยมีข้อห้ามเคร่งครัดกับบิดามารดานุญธรรมกับบุตรบุญธรรม ระหว่างพ่อเลี้ยง แม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง ตามความหมายของไทย) ระหว่างลูกเลี้ยงกับลูกจริง ระหว่างลุง ป้า อา น้ำกับหลาน ซึ่งจะเห็นได้ว่านอกเหนือจากการนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาบัญญัติกฎหมายแล้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังให้ความสำคัญและยึดถือหลักศีลธรรม จริยธรรม ตามประเพณี วัฒนธรรมอย่างมากด้วย เพราะเมื่อเป็นญาติไม่ว่าทางสายโลหิตหรือทางกฎหมายจากสมรสก็ต้องห้ามทำการสมรสกันได้เด็ดขาด ทั้งความสมบูรณ์การสมรสหรือการแต่งงานตามกฎหมายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะมีอยู่สองขั้นตอนคือ ขั้นตอนการพิจารณาและขั้นตอนจดทะเบียนการสมรส

อภิปรายผล

เมื่อพิจารณาเงื่อนไขการสมรสตามกฎหมายไทยและกฎหมายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะเห็นว่าการบัญญัติเงื่อนไขไว้คล้ายๆกันในส่วน เช่นในเรื่องเพศของกลุ่มสมรส โดยไม่มีบทบัญญัติที่อนุญาตให้บุคคลเพศเดียวกันสมรสทำการสมรสกันได้ ข้อห้ามในเรื่องการเป็นคนวิกลจริต การเป็นญาติสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมา การเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันหรือร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาลงไปรายละเอียดแล้วจะเห็นว่า เงื่อนไขแห่งการสมรส โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องอายุของบุคคลตามกฎหมายของไทยมีลักษณะยืดหยุ่นและเอื้ออำนวยต่อการคุ้มครองกลุ่มสมรสและบุตรที่เกิดจากการสมรสมากกว่า เนื่องจากกฎหมายบัญญัติให้การฝ่าฝืนมีผลเป็นโมฆียะ และจะสมบูรณ์เมื่ออายุครบ สิบเจ็ดปี หรือยี่สิบปีแล้วแต่กรณี หรือเมื่อหญิงตั้งครรภ์ แต่กฎหมายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การฝ่าฝืนในเรื่องอายุมีผลเป็นโมฆะ โดยไม่ประสงค์จะให้ผู้เยาว์อายุต่ำกว่าสิบห้าปี ทำการสมรส ทั้งข้อห้ามในการสมรสนั้น มิได้มีแต่เฉพาะทางสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมาเช่นอย่างในกฎหมายไทย แต่ยังมีข้อห้ามการสมรสระหว่างบิดา มารดาบุญธรรมกับบุตร

บุญธรรม ระหว่างบุตรบุญธรรมกับบุตร ระหว่างพ่อเลี้ยง แม่เลี้ยงกับบุตรดิดคู่สมรส ระหว่างลุง ป้า อา น้ำกับหลานด้วย

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับเงื่อนไขแห่งการสมรสระหว่างประเทศไทยกับประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในกลุ่มอาเซียน รวมทั้งสภาพบังคับทางอาญาที่เกิดจากฝ่าฝืนเงื่อนไขแห่งการสมรส

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน. (2550). ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ: สำนักงาน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส.). (2540). สิทธิมนุษยชน.

จรัญ โฆษณานันท์. (2554). นิติปรัชญา. (พิมพ์ครั้งที่ สิบเจ็ด). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ฉันทลักษณ์ รักษาอยู่. (2552) “ทำไมเราถึงอยากได้กฎหมาย?”. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2558, <http://www.forsogi.org/?p=94>

ชาติชาย อัครวิบูลย์. (2552). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว. (พิมพ์ครั้งที่ 1.) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ประสพสุข บุญเดช. (2553). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

ปรีดี เกษมทรัพย์. (2553). นิติปรัชญา. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: ผู้จัดพิมพ์โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

พระยาวิญญูสุนทร. (2472). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพัวเมีย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

ไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2553). หลักกฎหมายครอบครัว. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2556). “การสมรสของบุคคลเพศเดียวกัน”, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 42 ฉบับที่ 2: 429-432.

วิมลศิริ ชำนาญเวช. (2555). “สิทธิในการสมรสของคนรักเพศเดียวกัน”,วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ปีที่ 42 ฉบับที่ 2: 877-878.

วาริ นาสกุล และเบญจวรรณ ธรรมรัตน์. (2554). กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัว. (พิมพ์ครั้งที่ 1).กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย).

สถานอัครราชทูต กรุงเวียงจันทน์. (2553). ใบประจูดุลาว ฉบับ 60 ปี ความสัมพันธ์ทางการทูต ไทย-ลาว.

ศนันท์กรณ์ (จำปี) โสคติพันธุ์. (2555). อธิบายศัพท์นิติกรรม-สัญญา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

หยุด แสงอุทัย. (2555). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 10) พุทธศักราช 2533